

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Auditrapport

2022

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De begrotingshoofdstukken:

- Koninkrijksrelaties (IV);
- Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII);
- Gemeentefonds (B);
- Provinciefonds (C);
- BES-fonds (H).

Auditrapport 2022

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De begrotingshoofdstukken:

- Koninkrijksrelaties (IV);
- Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII);
- Gemeentefonds (B);
- Provinciefonds (C);
- BES-fonds (H).

15 maart 2023

Kenmerk

2023-0000033755

Fotografie

Marcel van der Meulen, Paul Voorham, Tineke Dijkstra

Inlichtingen

Auditdienst Rijk

Korte Voorhout 7

2511 CW Den Haag

Inhoud

1	BZK toont eigenaarschap, naleven van informatiebeveiligingseisen is uitdagend	7
1.1	BZK werkt structureel aan het verbeteren van het financieel beheer	7
1.2	BZK heeft een systeem voor IT-beheersing in werking, tegelijk nog bevindingen	8
1.3	Doel en doelgroepen	9
1.4	Leeswijzer	9
2	Uitkomsten onderzoek verantwoordingsinformatie jaarverslag	11
2.1	Controleverklaring	11
2.2	Overschrijding van rapporteringstoleranties	12
2.3	Totstandkoming niet-financiële informatie	13
3	Bevindingen over het financieel beheer 2022	15
3.1	Overzicht van gewogen bevindingen	15
3.2	BZK Kern: Voorschottenbeheer is van voldoende niveau, nog wel aandachtspunten	15
3.3	SSO CN: Informatiebeveiliging in opzet verbeterd, de beproeving in de praktijk gestart	16
3.4	O&P Rijk/P-Direkt: Risico's in geautomatiseerde gegevensverwerking personele uitgaven	17
3.5	BZK2: Verbeteringen financiële administratie en IT-beheer, maar het tempo blijft achter op de planning	17
3.6	SSC-ICT: Beveiliging van componenten en monitoring van systemen behoeven nog aandacht	18
3.7	SSC-ICT: Inkoopbeheer inhuurkrachten kwetsbaar	18
3.8	RvIG: volledigheid van opbrengsten blijft onzeker	18
3.9	Aandachtspunten	19
3.9.1	BZK Kern: onnodige begrotingsonrechtmatigheden vanwege foutieve informatie bij koppelvlakken met andere organisaties	19
3.9.2	BZK Kern: Subsidies en bijdragen, overweeg meer guidance in controleprotocollen	19
3.9.3	Gemeente- en Provinciefonds: Aandachtspunt voor interne beheersing	19
3.9.4	OBF (voormalig UBR): Verkrijg inzicht in de mate van beheer en beveiliging van uitbestede informatiesystemen	19
3.9.5	RVB: General IT controls Rijksvastgoedbedrijf voldoet nog niet	20
3.9.6	RVB: aandachtspunt ordelijkheid en controleerbaarheid projectadministratie	20
3.9.7	SSC-ICT: Acties licentiebeleid opgestart, uitwerking moet nog geconcretiseerd worden	20
4	Ontwikkelingen in bedrijfsvoering ministerie BZK	22
4.1	BZK: Herstel en veerkrachtplan, verantwoording en controle vereist aandacht in de voorbereiding	22
4.2	Doorontwikkeling UBR uitdagend	22
4.3	Elektronisch Contracten, Bestellen en Factureren (eCBF) levert nog geen volwaardige applicatie en dienstverlening	23
4.4	CIO BZK: Nadere analyse noodzakelijke awareness activiteiten ontbreekt nog altijd	23
4.5	CIO BZK: Geen grote privacyrisico's aangetroffen, verbeterpunten op verwerkingsovereenkomsten	23
5	Aandachtspunten Rijksbrede bedrijfsvoering	26
5.1	CIO-Rijk: Rijksbreed risicomangement voor IT-voorzieningen	26
5.2	CIO-Rijk: Monitoring Rijksbreed IT-beheer blijft aandachtspunt	26
5.3	CIO-Rijk: Implementatiekader cloud beleid opgesteld	26
5.4	DGDOO: Sturing op orde drie uitdagingen bij de inrichting van de departementale sturing op informatiehuishouding	27

Bijlage 1	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Koninkrijksrelaties (iv)	30
Bijlage 2	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (vii)	34
Bijlage 3	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Gemeentefonds (B)	39
Bijlage 4	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Provinciefonds (C)	44
Bijlage 5	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij BES-fonds (H)	49
Bijlage 6	Onderzoeksverantwoording	52

1 BZK toont eigenaarschap, naleven van informatiebeveiligingseisen is uitdagend

1.1 BZK werkt structureel aan het verbeteren van het financieel beheer

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) toont eigenaarschap voor het financieel beheer. Een aantal ontwikkelingen willen we daarbij eruit lichten:

Doorontwikkeling FEZ

In 2022 is BZK gestart met de doorontwikkeling van Financieel-Economische Zaken (FEZ) om de uitvoering van die taak te versterken. Daarmee bakent FEZ haar rol duidelijker af, optimaliseert zij haar processen en neemt het beleggen van taken en de ondersteuning door systemen en tools onder de loep.

Monitoringscommissie

BZK neemt in de monitoringscommissie het voortouw om systematisch opvolging te geven aan de bevindingen van de Auditdienst Rijk (ADR) en de Algemene Rekenkamer (AR). De voortgang komt aan de orde in belangrijke strategische overleggen en tussentijds informeert BZK de Tweede Kamer over de opvolging van de bevindingen en voortgang van het oplossen van onvolkomenheden.

Departementale risicoanalyse

BZK heeft in 2022 een departementale risicoanalyse geïntroduceerd die aansluit op de jaarplannen en een plek krijgt in de P&C-cyclus. Deze departementale risicoanalyse maakt duidelijk waar de uitdagingen en prioriteiten in zitten om de doelen van het ministerie met de beschikbare mensen en middelen te kunnen bereiken. Wij adviseren om de risico's nog meer in verband te brengen met de doelstellingen van BZK, waarmee de toegevoegde waarde van de departementale risicoanalyse zichtbaar blijft.

Eigen overzicht van fouten en onzekerheden

BZK heeft verder initiatief genomen om zelf een lijst van fouten en onzekerheden bij te houden ten aanzien van de rechtmatigheid. Met dit initiatief toont BZK à tempo eigenaarschap over de eigen gemaakte fouten en bestaande onzekerheden.

Investeren in fraudebeheersing

BZK besteedt overkoepelend aandacht aan fraudebeheersing. FEZ heeft een inventarisatie uitgevoerd, waarbij inzicht wordt geboden in de wijze waarop de verschillende BZK-onderdelen omgaan met fraudebeheersing. Dit brengt als voordeel met zich mee dat aan kennisuitwisseling gedaan kan worden. In samenwerking met de RAFEB heeft BZK tweedaagse trainingen georganiseerd voor de controllers en medewerkers van BZK. We vragen aandacht op management en bestuursraad niveau voor fraudebeheersing. Signalen uit medewerkerstevredenheidsonderzoek, zoals verhoogde werkdruk, zijn ook van belang in de fraudebeheersing.

Verantwoording en controle herstel- en veerkrachtplan krijgt aandacht

BZK onderneemt actie om via de directie herstel en veerkrachtplan (HVP) van het ministerie van Financiën concreet aan te geven hoe, voor wat betreft de BZK activiteiten, invulling wordt gegeven aan verantwoording en controle inzake HVP. Dit is van belang om de eindcontroles vanuit de EU op een uitvoerbare en doelmatige wijze uit te kunnen laten voeren.

BZK heeft een systeem voor IT-beheersing in werking, tegelijk nog bevindingen

Conform het Beleidskader Privacy- & Informatiebescherming BZK¹ stellen de organisatieonderdelen van BZK elke vier maanden een informatiebeveiliging en privacy (IB&P)-beeld op. De directies bespreken (IB&P)-beelden en de Chief Information Security Officer (CISO) BZK ontvangt hiervan een afschrift.

Informatiebeveiliging en privacy krijgt zo op bestuurlijk niveau steeds meer aandacht en CISO BZK krijgt een beter zicht op de status van informatiebeveiliging bij deze onderdelen.

Tegelijkertijd constateren we uit ons financieel beheer onderzoek op onderdelen nog bevindingen. Deze zijn deels onderkend in de (IB&P)-beelden van de betreffende organisatie. De uitdaging ligt in een gezamenlijke analyse tussen het organisatie onderdeel en CIO BZK en het tijdig en adequaat doorvoeren van noodzakelijke verbeteringen. Aan de hand van een paar voorbeelden lichten we dit toe.

O&P Rijk/P-Direkt neem tijdig mitigerende maatregelen

Bij P-Direkt signaleren we naar aanleiding van een gevraagd onderzoek een verhoogd beveiligingsrisico. O&P Rijk/P-Direkt neemt mitigerende maatregelen. Dit voorbeeld benadrukt het belang van het tijdig uit (laten) voeren van dit type onderzoeken.

SSO CN: breng IB-verbetertraject ten uitvoer

Shared Service Organisatie Caribisch Nederland (SSO CN) heeft voor het IT-beheer in opzet een deugdelijk en ambitieus plan neergezet om de langlopende problematiek in het IT-beheer aan te pakken. Tegelijk zien we dat het in praktijk brengen van deze opzet nog de nodige aandacht behoeft. De uitvoering van het plan vormt een uitdaging vanwege de hoge ambities en complexiteit. Blijvende gemotiveerdheid en betrokkenheid van het SSO CN personeel en het bestendig aanhouden van het ingezette IB-verbetertraject zijn cruciale factoren in het succesvol behalen van de gestelde IB-doelen.

SSC-ICT: maak GITC onderdeel van het primaire proces

Shared Service Center ICT (SSC-ICT) heeft belangrijke stappen gezet in het verbeteren van de dienstverlening met behulp van het transitieplan. Het IT-beheerssysteem is in werking. Het oplossen van de restpunten in de beveiliging van componenten en het op onderdelen aantonen van de monitoring behoeft nog de nodige aandacht.

OBF/UBR: maak afspraken met externe partijen ten aanzien van de GITC

De Organisatie voor Bedrijfsvoering en Financiën (OBF), voormalig Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk (UBR), heeft de hosting van de financiële omgeving uitbesteed aan een externe partij. Het is van belang dat OBF als gebruiker afspraken maakt over de wijze waarop deze partij aantoont dat het beheer voldoet aan de door OBF/UBR gestelde eisen in lijn met de gangbare beleidskader Privacy- & Informatiebeveiliging BZK.

RVB verbeteringen GITC in 2022 nog niet zichtbaar

Bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) zien we onvoldoende verbetering in onder andere het autorisatie-beheer. Het RVB heeft hier een verbetertraject geformuleerd. In 2022 heeft dit nog niet geleid tot significante verbeteringen.

¹ Het beleidskader Privacy en Informatiebescherming BZK is gebaseerd op de Baseline Informatievoorziening (BIO), uitgebreid met een tiental richtlijnen.

1.3 Doel en doelgroepen

In dit rapport doen wij verslag van de uitkomsten van de werkzaamheden die wij als interne auditdienst van het Rijk in het kader van onze wettelijke taak over 2022 bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de begrotingsfondsen (Gemeentefonds, Provinciefonds, BES-fonds) hebben verricht. Dit rapport is opgesteld voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering en de secretaris-generaal en wordt tevens verstrekt aan de leden van het audit committee en de directeur Financieel-Economische Zaken van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het rapport wordt verder toegezonden aan de minister van Financiën en aan de president van de Algemene Rekenkamer (AR).

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt ingedeeld:

- de uitkomsten van het onderzoek van de verantwoordingsinformatie in het jaarverslag (hoofdstuk 2);
- de uitkomsten van het onderzoek naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties (hoofdstuk 3);
- de overige onderwerpen (hoofdstuk 4);
- de controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Koninkrijksrelaties (IV) (bijlage 1);
- de controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) (bijlage 2);
- de controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Gemeentefonds (B) (bijlage 3);
- de controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Provinciefonds (C) (bijlage 4);
- de controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij BES-fonds (H) (bijlage 5);
- de onderzoeksverantwoording (bijlage 6).

2 Uitkomsten onderzoek verantwoordingsinformatie jaarverslag

2.1 Controleverklaring

Oordeel in de controleverklaring

De goedkeurende controleverklaringen bij de jaarverslagen 2022 van

- het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII);
- Koninkrijksrelaties (IV);
- Gemeentefonds (B);
- Provinciefonds (C);
- BES-fonds (H);

bevestigen dat de:

- hierin opgenomen financiële overzichten een getrouw beeld geven van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022;
- informatie in de bedrijfsvoeringsparagraaf over de comptabele rechtmatigheid een getrouw beeld geeft van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022.

Omvang financiële stromen

De omvang van de financiële stromen voor het begrotingshoofdstuk blijkt uit onderstaande tabel.

Tabel 1A: Omvang financiële stromen Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII)

Bedragen zijn in miljoen euro	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII)	
	2022	2021
Aangegane verplichtingen	7.832	9.273
Gerealiseerde uitgaven	7.275	8.668
Gerealiseerde ontvangsten	772	1.039
Afgerekende voorschotten	2.007	4.543
Totaal baten Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG)	151	167
Totaal baten Logius	245	240
Totaal baten P-Direkt	110	108
Totaal baten Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk (UBR)	354	332
Totaal baten FM Haaglanden	152	136
Totaal baten SSC-ICT	324	299
Totaal baten Rijksvastgoedbedrijf (RVB)	1.372	1.331
Totaal baten Dienst van de Huurcommissie	21	18

Tabel 1B: Omvang financiële stromen Koninkrijksrelaties (IV) en BES-fonds (H)

Bedragen zijn in miljoen euro	Koninkrijksrelaties (IV)		BES-fonds (H)	
	2022	2021	2022	2021
Aangegane verplichtingen	187	930	67	52
Gerealiseerde uitgaven	375	793	67	52
Gerealiseerde ontvangsten	104	52	67	52
Afgerekende voorschotten	70	74	52	52

Tabel 1C: Omvang financiële stromen Gemeentefonds (B) en Provinciefonds (C)

Bedragen zijn in miljoen euro	Gemeentefonds (B)		Provinciefonds (C)	
	2022	2021	2022	2021
Aangegane verplichtingen	40.376	35.128	2.833	2.552
Gerealiseerde uitgaven	39.982	35.028	2.844	2.542
Gerealiseerde ontvangsten	39.982	35.028	2.844	2.542
Afgerekende voorschotten	22.495	28.376	2.499	402

Toegepaste materialiteit

Wij plannen en voeren onze controle zodanig uit dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang bevatten. Het materieel belang is bepalend voor de strekking van het oordeel in de controleverklaring. Voor begrotingshoofdstuk VII, Gemeentefonds (B) en Provinciefonds (C) als geheel bedraagt de materialiteit voor elk van de verantwoordingsstaten en elke saldibalans als geheel 2% voor fouten en onzekerheden bij elkaar opgeteld, met een maximum van € 1 miljard. Voor het begrotingshoofdstuk IV en BES-fonds (H) bedraagt de materialiteit voor de verantwoordingsstaten en de saldibalans als geheel 4% voor fouten en onzekerheden bij elkaar opgeteld.

Frauderisico's in de controleverklaring

Met ingang van 2021 rapporteren wij in de controleverklaring over frauderisico's. Fraude kan een groot effect hebben op de reputatie van uw ministerie en kan tot grote financiële schade leiden. Het is zowel in uw belang als dat van belanghebbende gebruikers van het jaarverslag om expliciet aandacht te besteden aan het beheersen van frauderisico's. In de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt daarom ook ingegaan op de belangrijkste materiële risico's op fraude.

2.2 Overschrijding van rapporteringstoleranties

De minister heeft in de bedrijfsvoeringsparagraaf in het jaarverslag gerapporteerd over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022. In het onderdeel rechtmatigheid zijn de rechtmatigheidsfouten en -onzekerheden gemeld die hebben geleid tot overschrijding van de voorgeschreven rapporteringstoleranties.

Aantal onrechtmatigheden in aanbestedingen vraagt om oorzakenanalyse

Wij constateren dat in 2022 rechtmatigheidsissues in de inkoop sfeer zijn toegenomen. Dit wordt correct toegelicht in de bedrijfsvoeringsparagraaf. Alhoewel algemeen bekend is dat de aanbestedingsregels soms gedetailleerd zijn en het risico op een procedurele misser altijd aanwezig is, vragen we gezien de omvang, aandacht voor het beperken van het aantal onrechtmatigheden. We zijn er ons van bewust dat bepaalde onrechtmatigheden weinig impact hebben gezien het beperkte risico dat mogelijke concurrenten worden gedupeerd of dat de rijksoverheid een te hoge prijs betaalt. In sommige gevallen is dit risico moeilijk in te schatten.

We adviseren BZK:

- om een oorzakenanalyse uit te (laten) voeren naar de toename in onrechtmatige inkopen en op basis van de inzichten waar nodig maatregelen voor verbetering te treffen.
- gebruik managementinformatie, zoals voormalig Haagse Inkoop Samenwerking (HIS) en inhuurdesk (tegenwoordig Rijks inkoop Samenwerking (RIS) en O&P Rijk/inhuurdesk opstelt, om ministeries en overheidspartijen individueel te confronteren met onrechtmatige inkopen en daarop aan te spreken.
- vooral gericht aan Directoraat generaal Digitalisering en Overheidsorganisatie (DGDOO): maak analyses over de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving en geef adviezen aan het ministerie van EZK met als doel vereenvoudiging van bepaalde inkoopprocedures, waarbij de bedoeling intact blijft.

2.3 Totstandkoming niet-financiële informatie

Als onderdeel van de wettelijke taak hebben wij onderzoek uitgevoerd naar de betrouwbare totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie (NFI) en of de niet-financiële verantwoordingsinformatie niet strijdig is met de financiële verantwoordingsinformatie.

Uit ons onderzoek blijken geen bevindingen. We geven ter overweging mee om de concreetheid van de gestelde doelstellingen met de beleidsverantwoordelijken te evalueren met als uitdaging om in een volgende begrotingscyclus nog een kwaliteitsslag te maken.

3 Bevindingen over het financieel beheer 2022

In dit hoofdstuk gaan we in op de bevindingen in het financieel beheer. We zien verbeteringen in het financieel beheer. Er zijn bevindingen die al langere tijd bestaan en die een verbetertraject hebben met een langere doorlooptijd. Tevens hebben we gewogen bevindingen. Verder zijn er aandachtspunten die actie vragen om te voorkomen dat deze in de toekomst een zwaardere impact hebben op de kwaliteit van het financieel beheer.

3.1 Overzicht van gewogen bevindingen

Tabel 2: Bevindingen over het beheer 2022

Bevinding	Verantwoordelijk organisatieonderdeel	2019	2020	2021	2022
BZK Kern: Voorschottenbeheer is van voldoende niveau, nog wel aandachtspunten	BZK-Kern	■	■	●	✓
Informatiebeveiliging in opzet verbeterd, de beproeving in de praktijk gestart	SSO CN	●	●	■	■
Risico's in geautomatiseerde gegevensverwerking personele uitgaven	O&P Rijk/ P-Direkt				●
Verbeteringen financiële administratie en IT-beheer, maar het tempo blijft achter op de planning	BZK 2			●	●
Beveiliging van componenten en monitoring van bevindingen behoeven nog aandacht	SSC-ICT	■	●	●	●
Inkoopbeheer inhuurkrachten kwetsbaar	SSC-ICT				●
Volledigheid van opbrengsten blijft onzeker	RvIG			●	●

● licht ■ gemiddeld ▲ ernstig ✓ opgelost

3.2 BZK Kern: Voorschottenbeheer is van voldoende niveau, nog wel aandachtspunten

In 2022 heeft BZK haar beheersingsmaatregelen aangescherpt om de risico's in het voorschottenbeheer agentschappen verder af te dekken. Uit de controle van BZK en onze controle komt naar voren dat de betaalde voorschotten een grondslag hebben in de vorm van opdrachten, liquiditeitsbehoefte en plannings.

In een aantal gevallen hebben we geconstateerd dat voorschotten zijn betaald zonder dat de agentschappen dat hadden aangevraagd. Uit een data-analyse die wij hebben uitgevoerd, blijkt dat het financiële volume van de verstrekte voorschotten vooral bestaat uit een relatief klein aantal hoge voorschotten. De timing en hoogte van betaalde voorschotten sluiten niet goed aan bij de onderliggende activiteitenplanning en -voortgang.

Wij adviseren FEZ:

- voor de planning, de liquiditeitsbehoefte en het betaalschema de vorm en vereiste inhoud voor te schrijven zodat door de agentschappen aangevraagde voorschotten aansluiten bij de voortgang van de opdracht.
- om minimaal voor de grote opdrachten halverwege de looptijd een tussenrapportage te vragen en waar nodig het betaalschema aan te passen aan de voortgang van de opdracht.

De voorgenomen (overkoepelende) monitoring in het daarvoor bedoelde digitaal platform is vertraagd. Daarin kan dan voorlopig worden volstaan met een tussentijdse Dossieronderzoek en data-analyse.

3.3 SSO CN: Informatiebeveiliging in opzet verbeterd, de beproeving in de praktijk gestart

Activiteitenplan IB op orde SSO CN biedt perspectief en vraagt om een bestendig vasthouden van het ingezette IB-verbetertraject

SSO CN werkt met het 'Activiteitenplan IB op orde SSO CN' gestaag aan het verbeteren en oplossen van de IB-bevindingen. De inrichting van de PDCA-cyclus voor het proces van informatiebeveiliging is gereed. Verder heeft SSO CN met de afronding van het meerjarenproject 'Netwerk op Orde' de beschikking over een eigen datacenter. Hiermee zijn de primaire vereisten ten aanzien van de basisinfrastructuur en de ICT-infrastructuur van SSO CN ten opzichte van de situatie van vier jaar geleden aanzienlijk verbeterd.

In opzet betekent dit dat SSO CN een belangrijke stap voorwaarts heeft gezet in het verbeteren van de informatiebeveiliging. De uitvoering in de praktijk is echter complex, de beoogde effectiviteit van de opzet is afhankelijk van het draagvlak en awareness binnen de organisatie. Het 'Activiteitenplan IB is omvangrijk en ambitieus en kent mede daardoor een lange doorlooptijd. Van de in totaal 56 nieuw beschreven I-componenten hebben twee de eerste validatie (de nulmeting) van de checkfase van de PDCA-cyclus bereikt.

Besluitvorming in 2023 over veranderingen in de vitale gemeenschappelijke bedrijfsvoering en/of voorziene personele wijzigingen in het management van SSO CN kunnen leiden tot aanzienlijke veranderingen/verschuivingen van werk- en aandachtgebieden van de SSO CN organisatie. Een mogelijk negatief gevolg is dat het IB-verbetertraject in 2023 niet in volle omvang zal worden voltooid en de informatiebeveiliging daarmee alsnog onvoldoende verbeterd. Blijvende gemotiveerdheid en betrokkenheid van het SSO CN personeel en het bestendig aanhouden van het ingezette IB-verbetertraject zijn cruciale factoren in het succesvol behalen van de gestelde IB-doelen. Gezien het hoge ambitieniveau is het raadzaam om de gestelde doelen tussentijds. In dit kader noemen we het gevraagde onderzoek van BZK om onderzoek te doen naar de oorzaken van deze langlopende problematiek bij SSO CN.

Keuzes IT- strategieën en Cloudcomputing vragen blijvende aandacht vanwege toename dreigingsvlak

De wijziging in IT-strategieën van deelnemende RCN-diensten (het publiceren van websites voor burgers en bedrijven) en het opteren voor Cloudcomputing door SSO CN verhogen het dreigingsvlak van het proces van informatiebeveiliging door toename van cyberrisico's. Voor SSO CN is het daarbij noodzakelijk dat zij over voldoende kennis en vaardigheden over IT-beveiliging blijven beschikken. Parate kennis is van belang voor de blijvende betrouwbaarheid van de informatievoorziening.

In 2022 zijn door SSO CN overleggen gevoerd over aansluiting op het Security Operations Center (SOC) van SSC-ICT in Nederland. Met het op korte termijn implementeren van detectieve beveiligingsmaatregelen kunnen beveiligingsexperts van het SOC van het SSC-ICT mogelijke beveiligingsincidenten 'actief op afstand monitoren'. Deze aansluiting op het SOC is van cruciaal belang voor SSO CN en vraagt daarmee blijvende aandacht van het management in 2023.

Wederzijdse eisen en wensen tussen RCN-diensten en SSO CN worden besproken

Eind 2022 heeft SSO CN met RCN-diensten overlegd over de concrete invulling van specifieke eisen en wensen (aanvullende behoeften) ten aanzien van de IT-security. De deelnemende departementen (RCN-klantorganisaties) zijn zelf verantwoordelijk voor de informatiebeveiliging van hun eigen specifieke IT-applicaties. Dit vormt een complicerende factor voor het treffen van noodzakelijke IB-verbetermaatregelen binnen het gehele beveiligingsstelsel van SSO CN. Over 2022 was sprake van verouderde software van specifieke klant IT applicaties verhinderen dat SSO-CN niet de beveiligingsmaatregelen kan treffen die mogelijke dreigingen binnen de gehele IT omgeving tegengaan. Het is van belang om in gezamenlijkheid met de RCN-diensten de eisen en wensen ten aanzien van IT-security te blijven bespreken en de samenhang hiervan op het gehele beveiligingsstelsel van SSO CN aan te geven.

3.4 O&P Rijk/P-Direkt: Risico's in geautomatiseerde gegevensverwerking personele uitgaven

Beveiligingsonderzoeken (ook wel penetratietesten genoemd) geven organisaties inzicht in de technische beveiliging van deze IT-systemen. Sinds 2022 heeft O&P-Rijk/P-Direkt (voorheen P-Direkt), in lijn met de Richtlijnen Privacy en Informatiebescherming BZK, een 'pentest'-kalender opgesteld die beschrijft met welke periodiciteit de belangrijkste IT-systemen van O&P-Rijk/P-Direkt moeten worden onderworpen aan een beveiligingsaudit, soms ook met behulp van ethische hackers. Wij hebben op verzoek van O&P Rijk/P-Direkt een aantal van deze beveiligingsaudits uitgevoerd.

Bij één van deze beveiligingsaudits is een aantal beveiligingsrisico's geconstateerd waarvan wij een deel classificeren als hoog risico bevindingen. O&P Rijk/P-Direkt geeft aan dat de bevindingen zijn geanalyseerd en voor het merendeel inmiddels een oplossing gevonden. Voor de resterende kwetsbaarheden brengt O&P Rijk/P-Direkt momenteel in kaart op welke wijze en binnen welke termijn deze zullen worden weggenomen. O&P Rijk/P-Direkt zal daarbij ook een aantal handmatige controles gaan vervangen door geautomatiseerde controles waardoor de interne beheersing verder wordt versterkt.

O&P Rijk/P-Direkt heeft inmiddels een projectleider aangesteld en in januari een projectorganisatie ingericht om de geconstateerde risico's op te lossen. Tevens is het afnemersoverleg geïnformeerd waarin alle gebruikers van O&P Rijk/P-Direkt zijn vertegenwoordigd. Onze ervaring leert dat het tonen van eigenaarschap en effectieve communicatie naar afnemers bij dergelijke kwetsbaarheden goed ontvangen wordt.

De ADR heeft aanvullende analyses uitgevoerd op personele uitgaven. Vanuit de accountantscontrole ADR zijn geen signalen dat de risico's zich ook daadwerkelijk hebben voorgedaan. Daarnaast hebben we vastgesteld dat de risico's geen materialiteitsgrenzen raken bij gebruikers die P-uitgaven verantwoorden.

We adviseren O&P-Rijk naar de toekomst toe om bij grote wijzigingen in het systeem een beveiligingsonderzoek te laten doen om kwetsbaarheden te kunnen detecteren. O&P-Rijk/P-Direkt heeft daarbij initiatief genomen door het vragen om een herhalingsonderzoek om te bevestigen of de verbeteracties succesvol zijn.

3.5 BZK2: Verbeteringen financiële administratie en IT-beheer, maar het tempo blijft achter op de planning

In 2021 hebben we gerapporteerd over het tekortschieten van de interne controle van BZK2 op het gebied van ordelijk- en controleerbaarheid van de financiële administratie en het beheer van het financiële IT-systeem en de ICT-infrastructuur.

BZK2 heeft in 2022 acties in gang gezet die op onderdelen leiden tot verbeteringen in het financieel en IT-beheer. Deze verbeteracties zijn nog niet afgerond en lopen door in 2023. De interne controle en de uitvoering van de beheerprocessen heeft daardoor over 2022 niet geheel voldaan aan de gestelde eisen. Het is van belang om het tempo te verhogen van de verbeteracties op het gebied van contractadministratie, gebruik van de spendanalyse, onderbouwing van de prestatieverklaring en het IT-beheer van de informatiesystemen en ICT-infrastructuur. Verder vragen wij aandacht voor het (verder) invullen van de tweedelijns interne controle.

Wij adviseren BZK2 om de verbeteracties, inhoudelijk en voor wat betreft tempo van de voortgang proactief en expliciet te agenderen en te bespreken binnen het MT BZK2 met als doel de verbeteringen in het financieel beheer en IT-beheer in 2023 af te ronden.

3.6 SSC-ICT: Beveiliging van componenten en monitoring van systemen behoeven nog aandacht

In 2022 heeft SSC-ICT aantoonbare stappen gezet in het verbeteren van de informatiebeveiliging. Dit blijkt onder meer uit de introductie van een Internal Control Framework (ICF). Dit ICF heeft tot doel SSC-ICT inzicht te bieden in de effectiviteit van algemene beheersingsmaatregelen van vooralsnog een viertal financiële systemen, te weten: RIVM, Leonardo, P-Direkt en SAP3F. Verdere stappen in het verbeteren van de informatiebeveiliging zijn het versterken van de interne auditfunctie, het verbeteren van de beveiliging van componenten en het centraal verzamelen en analyseren van logging gegevens van de verschillende systemen (monitoring van systemen).

SSC-ICT heeft een beleidsdocument voor Security Information & Event Monitoring (SIEM) opgesteld. Dit beleidsdocument behoeft nadere uitwerking van de doelstellingen. We constateren daarbij een aantal restpunten ten aanzien van de beveiliging van componenten dat nog opgelost moet worden ter waarborging van een adequate beheersing van informatiebeveiliging. Ten aanzien van de monitoring zien wij dat de aantoonbaarheid van het functioneren van de monitoring nog tekortschiet en verbetering behoeft. Zo worden kwetsbaarheden niet aantoonbaar opgevolgd en is de logging en monitoring alleen aantoonbaar gemaakt voor het netwerkverkeer. Voor componenten is niet aangetoond dat hier monitoring op plaatsvindt. De volledigheid van het netwerkverkeer monitoring is niet vast te stellen door een beperkte vastlegging van het proces.

Daarnaast zijn in 2022 voor de door ons onderzochte SAP3F en P-Direkt databases geen recovery testen uitgevoerd. Recovery testen zijn nodig om te blijven vaststellen dat de gegevens in de back-up gebruikt kunnen worden om de databases bij verlies of beschadiging opnieuw op te bouwen. Door recovery testen niet periodiek uit te voeren is het onzeker of de back-ups de juiste gegevens bevatten en ook gebruikt kunnen worden om voldoende tijdig tot een werkbare omgeving terug te keren. Momenteel ontbreken waarborgen voor het tijdig uitvoeren van recovery testen. Hiermee kunnen risico's in de continuïteit ontstaan.

3.7 SSC-ICT: Inkoopbeheer inhuurkrachten kwetsbaar

We hebben in 2022 bij SSC-ICT kwetsbaarheden geconstateerd in het aangaan van inhuurcontracten externen. Onrechtmatige inhuurcontracten zijn ontstaan, doordat geselecteerde kandidaten niet voldoen aan de gestelde eisen van de offerteaanvraag (knock-out criteria) of dat dit niet toereikend uit het inkoopdossier bleek. Dit heeft geleid tot onrechtmatigheden met een omvang van € 12,4 miljoen.

Een andere bevinding is dat initieel verlengingsopties foutief zijn verwerkt, waardoor in eerste instantie de verlengingen als onrechtmatig zijn aangemerkt. Naar aanleiding hiervan zijn na omvangrijke administratief-juridische operatie deze verlengingen met een bedrag van € 48,2 miljoen. alsnog rechtmatig.

Bovengenoemde geeft inzicht in de kwetsbaarheid in het rechtmatig en doelmatig inkoopbeheer.

We geven ter overweging mee om de kennis en kunde binnen BZK nog meer samen te laten komen door de O&P Rijk/inhuurdesk in te schakelen en dit soort inhuurcontracten via de inhuurdesk te laten verlopen.

3.8 RvIG: volledigheid van opbrengsten blijft onzeker

Het agentschap Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) krijgt opbrengsten uit het berichtenverkeer. De opbrengsten zijn gekoppeld aan het aantal berichten. Dit aantal is niet aantoonbaar vast te stellen, waardoor de opbrengsten in het berichtenverkeer een onzekerheid kennen in de juistheid en volledigheid van de opbrengsten. Deze onzekerheid zou weggenomen kunnen worden door van de providers van het berichtenverkeer een assurance rapportage te verlangen.

De gevraagde assurance onderzoeken geven tot op heden niet de gewenste zekerheid. RvIG onderzoekt momenteel de resultaten uit deze rapportages om de gepaste maatregelen te kunnen treffen in de opbrengstenverantwoording en in de informatiebeveiliging.

3.9 Aandachtspunten

3.9.1 *BZK Kern: onnodige begrotingsonrechtmatigheden vanwege foutieve informatie bij koppelvlakken met andere organisaties*

Naar aanleiding van een budgetoverschrijding in 2021 heeft BZK in 2022 een plan van aanpak opgesteld om budgetoverschrijdingen na de zogenaamde veegbrief te voorkomen. Na de veegbrief is door BZK geconstateerd dat op de begrotingshoofdstukken IV en VII het verplichtingenbudget is overschreden met ruim € 20 miljoen.

Evenals vorig jaar vond dit plaats op de koppelvlakken met andere organisaties waar BZK van afhankelijk is. Wij adviseren om een risicoanalyse op te stellen met een juiste inschatting van de foutrisico's op de koppelvlakken en daar extra maatregelen te treffen waar onder (tijdige) controles om fouten in de toekomst te voorkomen.

3.9.2 *BZK Kern: Subsidies en bijdragen, overweeg meer guidance in controleprotocollen*

Wij hebben de administratieve organisatie en interne beheersing in het proces rond de subsidies en bijdragen onderzocht. Er zijn voldoende beheersingsmaatregelen getroffen om de rechtmatigheid en getrouwheid van de verplichtingen, uitgaven en vaststellingen te waarborgen. De vastlegging van uitgevoerde processtappen zoals de staatssteuntoets en de beoordeling van begrotingen en verantwoordingen, zijn vaak te summier. Dit bemoeilijkt de controleerbaarheid van beslissingen in het proces. Wij hebben ook goede voorbeelden gezien en adviseren om die als norm te hanteren voor de vastleggingen.

Verder komt uit onze reguliere subsidiecontrole en uit de gevraagde reviews van accountantscontroles op verantwoordingsinformatie subsidie BZK naar voren dat BZK geen specifieke eisen stelt aan de besteding van de subsidie en de controle daarop. Momenteel wordt in de subsidiebeschikkingen verwezen naar de Kaderwet overige BZK-subsidies en het Kaderbesluit BZK subsidies. Die bevatten geen specifieke eisen maar algemene normen.

Voor subsidies met een substantieel risico op oneigenlijk gebruik kan BZK informatie- en controleprotocollen opstellen met eisen aan de besteding van de subsidie en de controle daarop. In het controleprotocol kan ook een specifiek model controleverklaring worden opgenomen.

3.9.3 *Gemeente- en Provinciefonds: Aandachtspunt voor interne beheersing*

BZK heeft een adequaat proces voor het voeren van de administratie van het Gemeentefonds en het Provinciefonds. Bij het Gemeentefonds en het Provinciefonds is de administratieve organisatie en de interne beheersing vastgelegd in procesbeschrijvingen en werkinstructies. De samenhang tussen de procesbeschrijvingen en de werkinstructies onderling en met een risicoanalyse in relatie tot de doelstellingen van de fondsen is echter niet altijd duidelijk. Bij het doen van navraag is gebleken dat de betrokken medewerkers wel het benodigde inzicht hebben in hoe risico's beheerst worden. Wij hebben de volgende aanbevelingen:

- structureer de procesbeschrijvingen en werkinstructies, zodat duidelijk is op welk fonds een document betrekking heeft en zodat daarnaast ook duidelijk is dat er geen risico's of processtappen in de beheersing gemist zijn;
- maak expliciet of de geïmplementeerde beheersingsmaatregelen de geïdentificeerde risico's adequaat afdekken.

3.9.4 *OBF (voormalig UBR): Verkrijg inzicht in de mate van beheer en beveiliging van uitbestede informatiesystemen*

Het financiële landschap Exact en de daaraan verwante applicaties van het agentschap UBR was voorheen bij SSC-ICT gehost. Agentschap UBR heeft in 2021 besloten de hosting van het financiële landschap uit te besteden aan een commerciële serviceorganisatie.

Wij hebben over 2022 vastgesteld dat OBF nog geen volledig inzicht had in de benodigde managementinformatie over en governance rondom de uitbestede werkzaamheden bij de serviceorganisatie voor het financiële landschap en de mate waarin voldaan wordt aan de door OBF gestelde eisen in lijn met het beleidskader privacy- & informatiebescherming BZK.

Voor 2023 erkent en begrijpt OBF haar verantwoordelijkheid voor het verkrijgen van zekerheid over deze uitbestede activiteiten en het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing en informatiebeveiliging van die activiteiten. OBF zal deze in 2023 nader moeten concretiseren en moeten afstemmen met de serviceorganisatie.

OBF neemt daartoe het advies over om formele afspraken te maken over de gewenste managementinformatie en governance van de Cloud services bij deze serviceorganisatie. Hiermee wordt aan OBF aangetoond dat de serviceorganisatie voldoet aan de door OBF gestelde eisen en het management in staat is om de operationele risico's verbonden aan alle uitbestede werkzaamheden op effectieve wijze te beheersen. Verder pakt OBF het advies op om in gesprek te gaan met de serviceorganisatie over het type assurance-verklaring dat het beste past bij de uitbestede activiteiten.

3.9.5 *RVB: General IT controls Rijksvastgoedbedrijf voldoet nog niet*

Uit onze controle bij het Rijksvastgoedbedrijf blijkt dat het autorisatie beheer en het toezicht op systeemgebruikers verbetering behoeft. Het verbetertraject dat het RVB heeft gestart heeft nog niet geleid tot substantiële verbeteringen. In het vierde kwartaal van 2022 is de stuurgroep voor het project Identity en Access Management vervangen met als doel om eind 2023 de geplande verbeteringen te realiseren. We benadrukken het belang om de onderliggende risico's te onderkennen om met die motivatie verbetering te boeken.

3.9.6 *RVB: aandachtspunt ordelijkheid en controleerbaarheid projectadministratie*

Voor een adequaat projectbeheer is het van belang dat de RVB beschikt over juist en actuele stuur- en verantwoordingsinformatie uit de projectadministratie. Voor de onderhoudsprojecten in deze administratie is een opschoonactie uitgevoerd. Voor een groot deel van de projecten is deze gelukt, maar verdere verbetering staat onder druk door beperkte personele bezetting, ontbreken van informatie in projectdossiers en nog uit te voeren controles door de projectcontroller of integraal projectverantwoordelijke.

Daarmee is de projectinformatie voor dat onderdeel van de projectadministratie nog niet voldoende op orde gebracht, met als gevolg dat niet alle onderhoudsprojecten de juiste status hebben in de administratie.

Wij vragen aandacht voor het verder opschonen van de projectadministratie voor de onderhoudsprojecten en het in één keer tijdig, juist en volledig administreren van de projectgegevens voor een effectief en doelmatig projectbeheer en de financiële verantwoording hierover.

3.9.7 *SSC-ICT: Acties licentiebeleid opgestart, uitwerking moet nog geconcretiseerd worden*

In 2021 liet SSC-ICT een behoorlijke voortgang zien om het licentiebeheer steviger in de organisatie te verankeren. Het ging daarbij om het aanstellen van een licentiecontroller en betere samenwerking tussen de afdelingen Inkoop-, contract- en licentiemanagement en Financiën & Control. Ook zijn de verantwoordelijkheden en processen in het kader van licentiebeheer duidelijker belegd en verbeterd.

In samenwerking met de Chief Technology Officer (CTO) en de Chief Financial Officer (CFO) is SSC-ICT gestart met het opstellen van een specifiek licentiebeleid. Zo is er een projectleider ingezet en een werkgroep gevormd, ondersteund door een externe partij die ervaring heeft met opstellen van licentiebeleid. Het uitgevoerde baselineonderzoek geeft inzicht in de volwassenheid, hiaten en risico's van het huidige licentieproces. SSC-ICT beraadt zich over de verdere aanpak om het licentiebeleid te concretiseren, met als ambitie vastgesteld beleid omstreeks april 2023. We bevestigen het belang van goed uitgewerkt licentiebeleid om ook op de lange termijn het licentiebeheer kwalitatief goed te verankeren.

4 Ontwikkelingen in bedrijfsvoering ministerie BZK

4.1 BZK: Herstel en veerkrachtplan, verantwoording en controle vereist aandacht in de voorbereiding

Op 4 oktober 2022 hebben de ministers van Financiën van de lidstaten van de Europese Unie het door Nederland ingediende Herstel- en Veerkrachtplan (HVP) goedgekeurd. Dit plan bestaat uit een reeks van 127 investeringen en hervormingen op een veelheid aan beleidsterreinen. Met het HVP kan Nederland aanspraak maken op geld dat voor Nederland is gereserveerd in het Europese coronaherstelfonds. Het Nederlandse plan bedraagt € 4,77 miljard., dat in 2023-2026 in tranches zal worden uitbetaald. Een voorwaarde hiervoor is dat Nederland de in het HVP opgenomen doelstellingen en mijlpalen realiseert.

Er vindt nog overleg plaats met de Europese Commissie over de precieze wijze van verantwoording en de controle die daarop uitgevoerd moet worden. Wel is al duidelijk dat er strenge eisen worden gesteld inzake het voorkomen van fraude- en corruptie en het tegengaan van dubbele financiering en belangenverstrengeling. In het kader hiervan moeten onder andere de eindbegunstigden van alle investeringen in kaart gebracht worden.

BZK onderneemt actie om via de directie Herstel en Veerkrachtplan (HVP) van het ministerie van Financiën concreet aan te geven hoe, voor wat betreft de BZK activiteiten, invulling wordt gegeven aan verantwoording en controle inzake HVP. Dit is van belang om de eindcontroles vanuit de EU op een uitvoerbare en doelmatige wijze uit te kunnen laten voeren.

Voorbeeld specifiek Nederlandse geaccepteerde situatie in relatie tot het HVP

In de Nederlandse situatie wordt sinds 2006 gebruik van het instrument Single Information Single Audit, waarbij lokale (autonome) overheden verantwoording afleggen over specifieke uitkeringen die door de lokale democratie en lokale onafhankelijke accountant eenmalig (single) worden gecontroleerd. De Rijksoverheid maakt gebruik van deze verantwoording waarbij op basis van deelwaarneming de ADR onderzoek doet naar de kwaliteit van de accountantscontroles bij de medeoverheden. In het herstel en veerkrachtplan wordt t.a.v. woningbouwimpuls (maatregel 3.1.1.) de SISA-systematiek aangehaald als hulpmiddel. BZK brengt deze systematiek nu terecht naar voren als belangrijk hulpmiddel in de verantwoording van de woningbouwimpuls (budget € 538 miljoen).

4.2 Doorontwikkeling UBR uitdagend

Per 1 januari 2023 is UBR opgesplitst en is de dienstverlening ondergebracht in bestaande agentschappen en een nieuw agentschap:

- Rijkorganisatie voor Ontwikkeling, Digitalisering en Innovatie (Rijksorganisatie ODI), voorheen UBR;
- Organisatie en Personeel Rijk (O&P Rijk), voorheen P-Direkt;
- Rijksorganisatie Beveiliging en Logistiek (RBL). Dit is een nieuw agentschap;
- de dienstverlening van Kennis- en Exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicaties (KOOP) is verder ondergebracht onder het agentschap Logius.

De onderdelen Rijksinkoop Samenwerking (RIS) (voorheen HIS) en de Organisatie voor Bedrijfsvoering en Financiën (OBF) zijn ondergebracht bij DG Vastgoed en Bedrijfsvoering Rijk (VBR).

DG VBR heeft gekozen voor het uitvoeren van interne groenlicht metingen voor het borgen van een beheerste start van de nieuwe organisaties en het verkrijgen van inzicht in aandachtspunten voor deze nieuwe organisaties. Deze groenlichtmetingen zijn naar analogie van hoe dit gebruikelijk is bij het oprichten van nieuwe agentschappen voor het verkrijgen van goedkeuring van het Ministerie van Financiën.

De aandachtspunten richten zich op het verder invullen van de governance structuur, de wijze van aansluiting bij en samenwerking binnen Directoraat- generaal Vastgoed en Bedrijfsvoering Rijk (DG VBR). Zo ook het verder uitwerken van de wijze van financiering en de controlfunctie.

BZK heeft inmiddels directeurs aangesteld voor de organisaties O&P Rijk en RBL, RIS en OBF. Voor de Rijksorganisatie ODI, loopt deze procedure nog. De invulling van deze directeurs en daaronder liggende managementlaag op korte termijn achten wij van belang, omdat een groot deel van deze aandachtspunten integraal bij de nieuwe bestuurders en management komt liggen.

Verder vragen wij aandacht voor tijdige opvolging van de gemaakte afspraken met de ondernemingsraad en het verder organiseren van medezeggenschap en het opbouwen van medewerkersbetrokkenheid (-tevredenheid) bij de nieuwe organisaties.

4.3 Elektronisch Contracten, Bestellen en Factureren (eCBF) levert nog geen volwaardige applicatie en dienstverlening

De migratie van het inkoopstelsel DigilInkoop naar eCBF is niet zonder risico. Vanwege vertraging in dit traject hebben de risico's zich niet gemanifesteerd in verantwoordingsjaar 2022. Voor 2023 blijft deze migratie een belangrijk aandachtspunt.

We hebben kennisgenomen van scenarioanalyses en door de organisatie zelf onderkende potentiële risico's. Zo is het grootste operationele risico dat Cifas niet tijdig in volledige productie kan worden genomen en dat door alle reeds genomen acties DigilInkoop niet meer kan worden gebruikt. Er is nog geen inhoudelijke releaseplanning om van het *Minimum Viable Product* tot een volwaardige applicatie en dienstverlening te komen.

Tevens wijzen we op het risico van ondoelmatigheid als een migratie om veel 'reparatiewerk' gaat vragen achteraf. Voor de deelnemende agentschappen is de afhankelijkheid van voormalig UBR (huidig OBF) groot en de mate waarin zij invloed kunnen uitoefenen beperkt. Aandacht vanuit BZK op dit traject blijft vereist.

4.4 CIO BZK: Nadere analyse noodzakelijke awareness activiteiten ontbreekt nog altijd

De afgelopen periode hebben we bij drie organisaties van BZK een project uitgevoerd dat meer inzicht biedt in de weerbaarheid tegen ransomwareaanvallen en in de mogelijke risico's van ransomware bij deze organisaties. Een nadere analyse moet nog plaatsvinden om te bepalen in hoeverre de huidige maatregelen bestand zijn tegen de door het project geïnventariseerde risico's.

BZK heeft in 2022 een Awareness-strategie voor bewustwordingsactiviteiten op het gebied van informatiebeveiliging en privacybescherming vastgesteld voor de periode 2022 en 2023. Hoewel er diverse awareness activiteiten in 2022 zijn uitgevoerd, ontbreekt het momenteel nog aan een nadere analyse van de noodzakelijke activiteiten vanuit de strategie met een daarbij behorende uitwerking. Wij herhalen onze aanbeveling om hier invulling aan te geven gezien het belang van de factor mens bij informatiebeveiliging.

4.5 CIO BZK: Geen grote privacyrisico's aangetroffen, verbeterpunten op verwerkingsovereenkomsten

Op het gebied van privacy is er in 2022 een Rijksbreed AVG onderzoek uitgevoerd. Het betreft een onderzoek naar de wijze waarop BZK en de dienstonderdelen Logius en RvIG de interne organisatie heeft ingericht ten behoeve van een aantoonbare verantwoordingsverplichting, totstandkoming van verwerkersovereenkomsten en -afspraken alsmede de regie en toezicht op de naleving hiervan en welke privacycriteria er in de departementale cloudstrategie worden gehanteerd.

Wij hebben vastgesteld dat BZK beschikt over een Beleidskader Privacy- & Informatiebescherming en over Richtlijnen Privacy- & Informatiebescherming waarin tevens de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden omtrent privacy zijn beschreven. We hebben aan de hand van de deelverantwoordingen van dienstonderdelen Logius en RvIG vastgesteld dat BZK beschikt over een PDCA-cyclus voor privacymanagement.

Verder hebben wij geconstateerd dat alle verwerkingsovereenkomsten zijn opgesteld conform rijksbreed format en de benodigde vereisten uit de AVG bevatten. Wij zien hierbij verbeterpunten in het contractmanagement ten behoeve van controle en monitoring van de verwerkersovereenkomsten. BZK beschikt over een in opzet beschreven cloudvisie en -strategie en verschillende onderdelen van BZK beschikken over een overzicht met afgenomen clouddiensten dat grotendeels is gevuld.

Hoewel BZK nog geen volledige invulling geeft aan de vereisten vanuit de AVG, signaleren wij geen grote privacy risico's.

5 Aandachtspunten Rijksbrede bedrijfsvoering

5.1 CIO-Rijk: Rijksbreed risicomanagement voor IT-voorzieningen

De Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijksdienst (ICBR) heeft naar aanleiding van het Rijksbrede beeld Informatiebeveiliging in 2022 besloten tot het opstellen en introduceren van een rijksbreed kader en beleid voor risicomanagement om daarmee risicogerichte sturing op informatiebeveiliging te verbeteren. De focus ligt daarbij op het risicomanagement van IT-voorzieningen. Het is echter wel van belang dat risico's worden gerelateerd aan de organisatiedoelstellingen. BZK heeft ondertussen een project opgestart om dit kader en beleid vorm te geven en heeft gewerkt aan het nader bepalen van de scope en afbakening van dit project. De ambitie is om in het eerste kwartaal van 2023 een projectbrief en plan van aanpak gereed te hebben.

5.2 CIO-Rijk: Monitoring Rijksbreed IT-beheer blijft aandachtspunt

BZK/CIO-Rijk heeft in 2022 een plan van aanpak opgesteld dat nadere invulling geeft aan de opvolging van de onvolkomenheid van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot het monitoren van Rijksbreed IT-beheer. Dit plan gaat in op de volgende onderdelen:

- autorisatiebeheer, wijzigingsbeheer, beveiliging van componenten en back-up en recovery bij de departementen;
- het verkrijgen van inzicht in de effectiviteit van bestaande goedgekeurde kaders;
- het waar nodig vernieuwen of het maken van nieuwe kaders en afspraken en het inrichten van monitoring op de status van Rijksbreed IT-beheer.

In het laatste kwartaal is een projectleider gestart, die concrete aanpak heeft ontwikkeld voor het project. Tevens is een start gemaakt met het uitvoeren van de noodzakelijke werkzaamheden. In onze interim rapportage hebben wij onder meer geadviseerd om duidelijke criteria te definiëren welke systemen wel of niet binnen de scope van het traject vallen. BZK heeft hier invulling aan gegeven door te kiezen voor een iteratieve aanpak en daarbij te starten met een beperkt aantal financiële systemen die in beheer zijn van SSC-ICT. BZK heeft met het project meer inzicht verkregen waar het verbeterpotentieel ligt en welke handreikingen nog moeten worden opgesteld om te komen tot een betere beheersing.

Wij adviseren BZK om in de toekomst risico-gericht keuzes te maken over welke systemen vanuit BZK zullen worden gemonitord. Voldoende management commitment vanuit de andere departementen is hierbij van cruciaal belang om de benodigde informatie ook daadwerkelijk te ontvangen.

5.3 CIO-Rijk: Implementatiekader cloud beleid opgesteld

Zoals reeds beschreven in onze interim rapportage is het rijksbrede cloud beleid 2022 geformaliseerd en uitgebracht. Dit cloud beleid bevat een uitwerking van de nieuwe visie op het gebruik van publieke clouddiensten door de Rijksoverheid. Bij de aanbidding van dit beleid aan de Tweede Kamer was toegezegd en implementatiekader op te stellen. In de tweede helft van 2022 heeft BZK, samen met diverse partijen gewerkt aan dit implementatiekader. Dit kader bevindt zich nu in de afrondende fase en bevat een nadere uitwerking van het cloud beleid. Wij zijn positief over het feit dat nu concrete eisen worden gesteld aan zaken als risico-afweging, exit-strategie en het vooraf vragen van advies aan CIO-Rijk voor basisregistraties. Het eerder door ons beschreven marktconcentratierisico van grote public cloud providers blijft een aandachtspunt. Op dit moment is monitoring van dit risico geadresseerd in het concept implementatiekader als onderdeel van de taak van de CIO-Rijk om stapelingsrisico's op het gebied van cloud over departementen heen te signaleren aan het CIO-beraad.

5.4

DGDOO: Sturing op orde drie uitdagingen bij de inrichting van de departementale sturing op informatiehuishouding

We hebben in 2022 een Rijksbreed gevraagd onderzoek uitgevoerd naar de manier waarop de departementen de sturing op de informatiehuishouding hebben ingericht. Tijdens het onderzoek is met departementen gesproken over de uitdagingen en goede voorbeelden die zij op hun departement ervaren. In de uitdagingen zijn de volgende drie rode draden voor de sturing op informatiehuishouding te zien:

- Wanneer is het goed genoeg?
- Hoe betrek je de staande organisatie?
- Hoe pak je de veranderkundige opgave aan?

Naar aanleiding van het onderzoek hebben we het volgende handelingsperspectief gegeven:

- Departementen kunnen van elkaar leren door onderlinge reflectie. Op rijksbreed niveau kan deze reflectie worden gefaciliteerd. De door de ADR verzamelde goede voorbeelden zijn input voor het Rijksbreed leren.
- Het programma 'Open Overheid' - Spoor 'Open op Orde' dient in co-creatie met de departementen de inhoudelijke en veranderkundige kant van de verbeteropgave te verduidelijken.

Bijlagen

Koninkrijksrelaties (IV)

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Koninkrijksrelaties (IV)

Aan: de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag 2022 van Koninkrijksrelaties gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over 2022 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

De financiële overzichten bestaan uit:

- de verantwoordingsstaat over 2022 met de financiële toelichting daarbij;
- de saldibalans per 31 december 2022 met de toelichting daarbij;
- de in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022;

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden 2022 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie over onze controleaanpak frauderisico's en uitkomsten daarvan

Wij hebben onze controlewerkzaamheden inzake frauderisico's bepaald in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het management inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort alsmede de uitkomsten daarvan. Ons beeld inzake de beheersing van de risico's op fraude en de ontwikkelingen hierin sluiten aan bij het hetgeen het ministerie hierover rapporteert in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het departementale jaarverslag. Zoals verwoord in 1.1. zien we in 2022 dat BZK is gestart met centraal inzicht in fraudebeheersing.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's, de belangrijkste specifieke controlewerkzaamheden die wij naar aanleiding daarvan hebben uitgevoerd en de uitkomsten daarvan, zijn als volgt samen te vatten. Er zijn risico's op doorbreking van interne beheersmaatregelen door het management (interne fraude). Wij hebben daarom onderzoek gedaan naar het autorisatiebeheer en data-analyse uitgevoerd om boekingen met een verhoogd frauderisico te signaleren en te onderzoeken op logica van handmatige boekingen en boekingen na sluitingsperiode. Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het deel algemeen (verzoek tot dechargeverlening en leeswijzer);
- het niet-financiële deel van de toelichting bij de diverse begrotingsartikelen;
- de uiteenzetting over het gevoerde beleid (beleidsverslag);
- de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf);
- de voorgeschreven bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat².

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 3, eerste lid, aanhef en onder b, en artikel 4, tweede lid, van het Besluit Auditdienst Rijk en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

² Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie³;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2023

Auditdienst Rijk

³ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII)

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII)

Aan: de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag 2022 van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over 2022 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

De financiële overzichten bestaan uit:

- de departementale verantwoordingsstaat over 2022 met de financiële toelichting daarbij;
- de samenvattende verantwoordingsstaat agentschappen over 2022 met de toelichting daarbij;
- de departementale saldibalans per 31 december 2022 met de toelichting daarbij;
- de in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022;
- de overzichten over 2022 met de gegevens als bedoeld in de artikelen 4.1 en 4.2 van de Wet normering topinkomens (WNT).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Regeling Controleprotocol WNT 2022 vallen.

Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten’.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Informatie over onze controleaanpak frauderisico's en uitkomsten daarvan

Wij hebben onze controlewerkzaamheden inzake frauderisico's bepaald in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het management inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort alsmede de uitkomsten daarvan. Ons beeld inzake de beheersing van de risico's op fraude en de ontwikkelingen hierin sluiten aan bij het hetgeen het ministerie hierover rapporteert in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het departementale jaarverslag. Zoals verwoord in 1.1. zien we in 2022 dat BZK is gestart met centraal inzicht in fraudebeheersing.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's, de belangrijkste specifieke controlewerkzaamheden die wij naar aanleiding daarvan hebben uitgevoerd en de uitkomsten daarvan, zijn als volgt samen te vatten:

- Zoals verwoord bij 3.4. constateren we een beveiligingsrisico bij O&P/P-Direkt dat impact heeft op de personele uitgaven. Uit onze aanvullende controle werkzaamheden volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.
- Er zijn risico's op doorbreking van interne beheersmaatregelen door het management (interne fraude). Wij hebben daarom onderzoek gedaan naar het autorisatiebeheer en data-analyse uitgevoerd om journalposten met een verhoogd frauderisico te signaleren en te onderzoeken op logica van handmatige boekingen, op zakelijke beweegredenen van transacties met de agentschappen (verbonden partijen), op terechte betalingen aan medewerkers via de financiële administratie en het doen van diverse analyses op de personele uitgaven om eventuele fraude te detecteren. Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.
- Er kan sprake zijn van risico's bij de verantwoording van (bijvoorbeeld onvolledige) opbrengsten (interne fraude) bij de baten- en lastenagentschappen van BZK. Per agentschap hebben we voor zover het risico reëel is daarom de opzet en het bestaan geëvalueerd en, voor zover wij dit noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van de geïdentificeerde frauderisico's. Voorts maken we gebruik van data analyses, zoals het vaststellen van een juiste afgrenzing per jaar. Voorts hebben wij journalboekingen gecontroleerd van posten die mogelijk buiten het reguliere proces om in de financiële administratie zijn verantwoord. Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.
- Er zijn risico's in inkoop- en aanbestedingstrajecten, bijvoorbeeld door samenspanning (interne fraude). Om mogelijke samenspanning in inkoop- en aanbestedingstrajecten te herkennen en te kunnen detecteren hebben wij de analyses van het ministerie beoordeeld en daarnaast eigen analyses uitgevoerd. Wij hebben de gegevensgerichte detailcontroles op inkopen geëvalueerd op signalen/aanwijzingen van fraude. Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.
- Er zijn risico's op fraude door misbruik van wet- en regelgeving (fraude door derden) bij subsidies en vaststellingen. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van de staatssteuntoets van het ministerie en op basis van risicoanalyse is in een aantal gevallen de werking getoetst. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van het departementale M&O-beleid rond de verstrekking van subsidies en in een aantal gevallen de werking getoetst. Wij hebben de opzet, bestaan getoetst van het beheersingskader van BZK rond de subsidievaststelling. In een aantal

gevallen hebben wij ook de werking getoetst. Tevens hebben we de analyses van BZK rond voorschot afboekingen beoordeeld. Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Uit onze werkzaamheden volgen geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten.

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het deel algemeen (verzoek tot dechargeverlening en leeswijzer);
- het niet-financiële deel van de toelichting bij de diverse begrotingsartikelen;
- de uiteenzetting over het gevoerde beleid (beleidsverslag);
- de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf);
- de voorgeschreven bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat⁴.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 3, eerste lid, aanhef en onder b, en artikel 4, tweede lid, van het Besluit Auditdienst Rijk en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude

⁴ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT 2022, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie⁵;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het ministerie en de toelichtingen die daarover bij de financiële overzichten zijn opgenomen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2023

Auditdienst Rijk

Drs. Aarjen Slot RA

⁵ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Gemeentefonds (B)

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij Gemeentefonds (B)

Aan: de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag 2022 van het Gemeentefonds gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het Gemeentefonds over 2022 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

De financiële overzichten bestaan uit:

- de verantwoordingsstaat over 2022 met de financiële toelichting daarbij;
- de saldbalans per 31 december 2022 met de toelichting daarbij;
- de in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022;

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie over onze controleaanpak frauderisico's en uitkomsten daarvan

Wij hebben onze controlewerkzaamheden inzake frauderisico's bepaald in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het management inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort alsmede de uitkomsten daarvan. Ons beeld inzake de beheersing van de risico's op fraude en de ontwikkelingen hierin sluiten aan bij het hetgeen het ministerie hierover rapporteert in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het departementale jaarverslag.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's, de belangrijkste specifieke controlewerkzaamheden die wij naar aanleiding daarvan hebben uitgevoerd en de uitkomsten daarvan, zijn als volgt samen te vatten:

- er zijn risico's op doorbreking van interne beheersmaatregelen door het management (interne fraude).
- het risico is aanwezig dat uitkeringen aan gemeenten niet worden betaald aan de gemeenten.

Wij hebben vastgesteld dat voldoende adequate beheersmaatregelen zijn genomen binnen het betaalproces om te bewerkstelligen dat er alleen kan worden uitbetaald op de bankrekeningen van de gemeenten.

Uit onze werkzaamheden volgen geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten.

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het deel algemeen (verzoek tot dechargeverlening en leeswijzer);
- het niet-financiële deel van de toelichting bij de diverse begrotingsartikelen;
- de uiteenzetting over het gevoerde beleid (beleidsverslag);
- de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf);
- de voorgeschreven bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat⁶.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 3, eerste lid, aanhef en onder b, en artikel 4, tweede lid, van het Besluit Auditdienst Rijk en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

⁶ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

7 Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2023

Auditdienst Rijk

Provinciefonds (c)

Aan: de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag 2022 van het Provinciefonds gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het Provinciefonds over 2022 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

De financiële overzichten bestaan uit:

- de verantwoordingsstaat over 2022 met de financiële toelichting daarbij;
- de saldibalans per 31 december 2022 met de toelichting daarbij;
- de in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie over onze controleaanpak frauderisico's en uitkomsten daarvan

Wij hebben onze controlewerkzaamheden inzake frauderisico's bepaald in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het management inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort alsmede de uitkomsten daarvan. Ons beeld inzake de beheersing van de risico's op fraude en de ontwikkelingen hierin sluiten aan bij het hetgeen het ministerie hierover rapporteert in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het departementale jaarverslag.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's, de belangrijkste specifieke controlewerkzaamheden die wij naar aanleiding daarvan hebben uitgevoerd en de uitkomsten daarvan, zijn als volgt samen te vatten:

- er zijn risico's op doorbreking van interne beheersmaatregelen door het management (interne fraude).
- het risico is aanwezig dat uitkeringen aan provincies niet worden betaald aan de provincies.

Wij hebben vastgesteld dat voldoende adequate beheersmaatregelen zijn genomen binnen het betaalproces om te bewerkstelligen dat er alleen kan worden uitbetaald op de bankrekeningen van de provincies.

Uit onze werkzaamheden volgen geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten.

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het deel algemeen (verzoek tot dechargeverlening en leeswijzer);
- het niet-financiële deel van de toelichting bij de diverse begrotingsartikelen;
- de uiteenzetting over het gevoerde beleid (beleidsverslag);
- de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf);
- de voorgeschreven bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat⁸.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 3, eerste lid, aanhef en onder b, en artikel 4, tweede lid, van het Besluit Auditdienst Rijk en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

⁸ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie⁹;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

⁹ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2023

Auditdienst Rijk

BES-fonds (H)

Bijlage 5 **Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij BES-fonds (H)**

Aan: de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag 2022 van het BES-fonds gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het BES-fonds over 2022 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

De financiële overzichten bestaan uit:

- de verantwoordingsstaat over 2022 met de financiële toelichting daarbij;
- de saldbalans per 31 december 2022 met de toelichting daarbij;
- de in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie over onze controleaanpak frauderisico's en uitkomsten daarvan

Wij hebben onze controlewerkzaamheden inzake frauderisico's bepaald in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het management inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort alsmede de uitkomsten daarvan. Ons beeld inzake de beheersing van de risico's op fraude en de ontwikkelingen hierin sluiten aan bij het hetgeen het ministerie hierover rapporteert in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het departementale jaarverslag.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's, de belangrijkste specifieke controlewerkzaamheden die wij naar aanleiding daarvan hebben uitgevoerd en de uitkomsten daarvan, zijn als volgt samen te vatten; er zijn risico's op doorbreking van interne beheersmaatregelen door het management (interne fraude). Wij hebben een integrale controle uitgevoerd op het BES-fonds.

Uit onze werkzaamheden volgen geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten.

Verklaring over de in het jaarverslag 2022 opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het deel algemeen (verzoek tot dechargeverlening en leeswijzer);
- het niet-financiële deel van de toelichting bij de diverse begrotingsartikelen;
- de uiteenzetting over het gevoerde beleid (beleidsverslag);
- de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf);
- de voorgeschreven bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de in het jaarverslag opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat¹⁰.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 3, eerste lid, aanhef en onder b, en artikel 4, tweede lid, van het Besluit Auditdienst Rijk en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

¹⁰ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden; deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie¹¹;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2023

Auditdienst Rijk

¹¹ Daarnaast behoort het tot onze taak onderzoek te verrichten naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties, waarvan wij de uitkomsten vermelden in ons auditrapport.

Controle getrouw beeld financiële overzichten

Als eerste onderdeel van onze wettelijke taak controleren wij of de in de jaarverslagen opgenomen financiële overzichten een getrouw beeld geven van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering en zijn opgesteld in overeenstemming met de geldende verslaggevingsvoorschriften. Deze taak vloeit voort uit artikel 3, eerste lid, aanhef en onder a, en artikel 6, eerste en tweede lid, van het Besluit Auditdienst Rijk.

Wij plannen en voeren onze controle zodanig uit dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang bevatten. Het materieel belang is bepalend voor de strekking van het oordeel in de controleverklaring. De materialiteit voor de verantwoordingsstaten en de saldibalans voor begrotingshoofdstuk VII, Gemeentefonds en Provinciefonds als geheel bedraagt 2% voor fouten en onzekerheden bij elkaar opgeteld, met een maximum van € 1 miljard. Voor het begrotingshoofdstuk IV en BES-fonds bedraagt de materialiteit voor de verantwoordingsstaten en de saldibalans als geheel 4% voor fouten en onzekerheden bij elkaar opgeteld. Wij zijn er bij onze controle van uitgegaan dat de voorgestelde wijzigingen in de slotwet de goedkeuring van de wetgever zullen krijgen.

Voorts hebben wij onderzocht of de in de jaarverslagen opgenomen andere (niet-financiële) verantwoordingsinformatie niet strijdig is met de in de jaarverslagen opgenomen financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat. Ook zijn wij nagegaan dat de jaarverslagen alle voorgeschreven informatie bevat.

Overschrijding van rapporteringstoleranties

Op grond van artikel 3.10 van de Comptabiliteitswet 2016 rapporteert de minister in de uiteenzetting over de gevoerde bedrijfsvoering (bedrijfsvoeringsparagraaf) in het jaarverslag over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2022. In de bedrijfsvoeringsparagraaf zijn de rechtmatigheidsfouten en -onzekerheden gemeld die hebben geleid tot overschrijding van de voorgeschreven rapporteringstoleranties.

Controle op frauderisico's

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Als onderdeel van onze controle identificeren en schatten wij de risico's in op een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten die het gevolg is van fraude. Onder fraude verstaan wij een opzettelijke handeling door een of meer leden van het management, met governance belaste personen, werknemers of derden, waarbij gebruik wordt gemaakt van misleiding teneinde een onrechtmatig of onwettig voordeel te verkrijgen. Frauderisico's kunnen te maken hebben met het handelen van medewerkers van het ministerie, het handelen van derden (misbruik van wet- en regelgeving) of een combinatie van beide. Fraude kan daarbij voortkomen uit frauduleuze financiële verslaggeving en oneigenlijke toe-eigening van activa (waaronder door misbruik van wet- en regelgeving door derden).

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

Met ingang van 2018 stelt de Wet normering topinkomens (WNT) eisen aan de gegevens die moeten worden opgenomen in de WNT-verantwoording. Deze eisen hebben onder andere betrekking op de samenloop van leidinggevende topfuncties bij meerdere WNT-instellingen bij één persoon (anticumulatiebepaling). De Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants heeft aangegeven dat dit leidt tot een knelpunt in de accountantscontrole, omdat de juistheid en volledigheid van de WNT-opgave op dit punt afhankelijk is van de situatie bij andere instellingen. Dit is ook aangegeven in de Regeling Controleprotocol WNT 2022. Wij kunnen de volledigheid van functies bij andere instellingen niet vaststellen en hebben geen toegang tot gegevens bij deze

instellingen. In de controleverklaring lichten wij daarom toe dat de naleving van de anticumulatiebepaling vanwege deze vaktechnische beperkingen buiten de reikwijdte van onze controle valt.

Onderzoek beheer

Als tweede onderdeel van onze wettelijke taak onderzoeken wij of de geselecteerde processen van het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties voldoen aan de normen uit de comptabele wet- en regelgeving. Deze taak volgt uit artikel 3, tweede lid, en artikel 6, derde lid, van het Besluit Auditdienst Rijk. De normen waaraan wij toetsen zijn op grond van artikel 4, derde lid, van het Besluit Auditdienst Rijk:

- ordelijkheid en controleerbaarheid van het begrotingsbeheer;
- doelmatigheid, rechtmatigheid, ordelijkheid en controleerbaarheid van het financieel beheer;
- doelmatigheid, rechtmatigheid, ordelijkheid en controleerbaarheid van het verwerven, het beheren en het afstoten van materieel;
- betrouwbaarheid en controleerbaarheid van de financiële administraties.

Bij evaluatie van onze bevindingen hanteren wij drie categorieën: licht, gemiddeld en ernstig. Dit onderscheid geeft de impact van de bevinding weer op basis van gewicht en frequentie.

Ten behoeve van het selecteren van de te onderzoeken processen van het begrotingsbeheer, financieel beheer, materiële bedrijfsvoering en daartoe bijgehouden administraties hebben wij de bedrijfsrisico's en de daaraan gekoppelde processen in kaart gebracht. Op basis van het belang van de processen en de in die processen onderkende risico's hebben wij in 2022 een aantal processen voor nader onderzoek geselecteerd.

Onderzoek totstandkoming niet-financiële informatie

Als derde onderdeel van onze wettelijke taak onderzoeken wij of geselecteerde processen gericht op de totstandkoming van de in de jaarverslagen opgenomen niet-financiële verantwoordingsinformatie voldoen aan de normen uit de comptabele wet- en regelgeving. Deze taak vloeit voort uit artikel 3, eerste lid, aanhef en onder b, en artikel 6, eerste en derde lid, van het Besluit Auditdienst Rijk. Hiertoe onderzoeken wij of de niet-financiële verantwoordingsinformatie op betrouwbare wijze tot stand is gekomen. Voorts gaan wij na of de niet-financiële verantwoordingsinformatie niet strijdig is met de financiële verantwoordingsinformatie. Over deze niet-strijdigheid rapporteren wij in onze controleverklaringen (bijlagen 1 tot en met 5).

De selectie van de te onderzoeken processen gericht op de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag is afhankelijk van de omvang van de risico's die daarbij worden onderkend.

De bevindingen uit dit onderzoek zijn opgenomen in onderdeel 2.3 van dit rapport.

Verspreidingskring

De ADR is de interne auditdienst van het Rijk. Het auditrapport is primair bestemd voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal dit auditrapport op of na Verantwoordingsdag, 17 mei 2023, plaatsen op de website van de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl).

